

Jubils de lectura i de reflexió...?

Les universitats són, des de la seva instauració a Bolonya, Salern,
el París medieval, bèsties fràgils però tenaces.
George Steiner, *Errata*, cap. 4

Dos-cents anys ben bons enrere, la societat occidental, de la mà de la doble revolució industrial i burgesa, liquidava l'*ancien régime*. Pel que fa en concret a la Universitat, aquesta deixava de moure's en l'òrbita dels interessos eclesials per convertir-se en una poderosa eina al servei d'un Estat laic, cientista i centralitzador. Els fins llavors anomenats *studia humanitatis* no quedaven tanmateix exclosos d'aquella universitat napoleònica. Ans al contrari. Hi eren progressivament acollits. En part, com a mitjans de legitimació de la nova religió emergent, el(s) nacionalisme(s); en part també, però, com a imprescindible dispendi ostentós d'una nova classe ociosa, àvida de tot allò que oportunament Thorstein Veblen va saber diagnosticar-li (*Theory of the Leisure Class*, 1899).

A hores d'ara, però, de la mà de la doble revolució globalitzadora i digital, no sembla que els estudis d'humanitats hagin de quedar-hi tan ben parats, en el si de la Universitat. Aquesta ha passat a dependre sobretot dels mercats, més poderosos –i despietats– encara que la mateixa institució estatal, la qual, al dictat d'aquells, «ha iniciat un procés de retirada econòmica del món de l'ensenyament i la recerca bàsica», amb el subsegüent resultat del que Nuccio Ordine (*L'utilità dell'inutile*, 2013) qualifica de «secundarització» de les universitats.

Una «secundarització» que es rabeja especialment en els estudis de lletres. Tinguts per «inútils» enfront de la pretesa «utilitat» dels de ciències. Sotmesos aquells a motllos procustians aptes només, si de cas, per valorar la pertinència d'aquests. Amb ignorància que allò que eventualment pugui haver-hi també de fullaraca en la transmissió i en la recerca humanístiques no és pas en cap cas ni superior ni més nociu que el preu a pagar, posem per cas, pels nyaps comesos en enginyeria o per les morts en què recolza l'avenç de la medicina. Amb desconeixement, en definitiva, que la Universitat no pot restar al marge del procés de conquesta del superflu;

d'aquell superflu que, com bé apuntava Gaston Bachelard (*La psychanalyse du feu*, 1949), procura una excitació espiritual més gran que la conquesta del necessari, atès el fet, inqüestionable malgrat la beòcia imperant, que l'ésser humà com a tal és abans una creació del desig que no pas de la fretura.

Com d'habitud, altrament, fenòmens generals com els adés apuntats cobren, en la circumstància catalana, un efecte multiplicat. Ho formulava categòricament Lola Badia no fa gaire (*Serra d'Or*, desembre del 2014), amb motiu de la luctuosa desaparició de l'il·lustrat emprenedor i de l'empresari il·lustrat que va ser, a parts iguals, Jaume Vallcorba Plana: «l'actual i creixent mercantilització del sistema universitari –pretensament productor de qualitat i d'excel·lència– està a punt de jubilar tota possibilitat d'accés a una formació de lletres basada en la lectura i la reflexió».

L'amarga paradoxa és que si, amb referència concretament als estudis de filologia catalana, aquesta jubilació s'arribava a consumir –per ofec induït dels òrgans universitaris competents en la matèria, per manca de requesta entre estudiants enlluernats per l'oferta d'uns títols que, per la seva generalitat, prometen, falsament, d'obrir múltiples portes professionals–, l'ocàs es produiria quan el país diu voler reafirmar-se com mai en la seva condició de molt més que simple colònia administrativa.

Caldria llavors potser convenir, amb Joan Fuster (*Diccionari per a ociosos*, 1964), que «la màxima difusió d'una idea o d'una moda coincideix amb el moment de la seva extinció» i, doncs, que allò a què assisteix l'actual societat catalana és més una voleiadissa independistoide que no pas res de més substantiu i durador.

Sigui com sigui, la tenacitat de la institució universitària hauria de demostrar-se un cop més capaç de capejar el temporal de l'utilitarisme, del facilisme, del defeccionisme. En bé de la irrenunciable «superfluïtat» de les lletres en general i de les catalanes en particular.